

STUDENTARBEID

Studium: Global Knowledge

Emnenamn: Global Knowledge

Emnekode: GK 300

Vurdering: GK 300, prosjekt

(kode og type vurdering – mappe, heimeeksamen, prosjekt)

Kandidatnummer: 1

Innlevert dato: 24. mai 2013

Tal nummererte sider: 28

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg skrevet om initiering av zambiske jenter og min problemstilling er «Hvordan på virker initiering fremtiden til zambiske jenter?». Oppgaven er skrevet etter et 13 ukers praksisopphold i Zambia.

Oppgaven inneholder en presentasjon av hva initiering av jenter er, teori, empiri og til slutt drøfting der jeg benytter teori og empiri for å belyse problemstillingen. Jeg har tatt utgangspunkt i noen tema som går igjen i både teori, empiri og drøfting. Disse temaene er kultur, verdier og normer, tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning, samt samlivets betydning og mannsdominans. De valgte temaene påvirker hverandre, og derfor er det noen som får større betydning for drøftingen enn andre.

Summary

In this thesis I have been writing about initiation of Zambian girls and my research question is “How does the initiation affect the Zambian girls future?”. I wrote this thesis after 13 weeks of internship in Zambia.

In the thesis you find a presentation of the initiation, theory, empirical data and finally a discussion where I use the theory and the empirical data illustrate the data. I have some topics that you will find in the theory, empirical data and the discussion. These topics are culture, values and norms, traditional education and interpretation of reality, and the importance of family and male dominance. The topics will affect each other in the discussion so not all of them will be equally represented.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
1.1 Presentasjon av problemstillingen	1
1.2 Oppbygning av oppgaven.....	2
2.0 Metode.....	3
2.1 Intervju	3
2.2 Valg av informanter	4
2.3 Datainnsamling.....	5
2.4 Etske hensyn.....	6
2.5 Metodekritikk.....	7
3.0 Teori	7
3.1 Initiering av zambiske jenter	7
3.1.1 Initieringens historie.....	7
3.1.2 Jenta er klar og initieringen starter	8
3.1.3 Kunnskap som jenta får i løpet av initieringen.....	8
3.1.4 Fysiske ritualer som kan inngå i initieringen	9
3.1.5 Når er jenta ferdig med sin initiering?	10
3.2 Undersøkelse om initieringens påvirkning.....	10
3.3 Kultur	10
3.4 Verdier og normer	11
3.5 Tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning	12
3.6 Samlivets betydning	13
3.7 Mannsdominans.....	13
3.8 Ubuntu.....	14
3.9 De undertryktes pedagogikk	15
4.0 Presentasjon av empiri	16
4.1 Kultur, verdier og normer.....	16
4.2 Tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning	17
4.3 Samlivets betydning og mannsdominans.....	18
5.0 Drøfting	20
5.1 Kultur, verdier og normer.....	20
5.2 Tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning	22

5.3	Samlivets betydning og mannsdominans.....	23
6.0	Avslutning	26
7.0	Litteraturliste	27

1.0 Innledning

Denne oppgaven er skrevet etter et 13 ukers opphold i Zambia i forbindelse med studiet Global Knowledge. Målet med dette studiet er å få en flerkulturell forståelse. Vi har fått innsikt i blant annet globalisering, økonomi, utdanning, kjønn, helse og sosialt arbeid i Zambia og i Norge. Jeg observerte og deltok i aktiviteter på sosialkontor, på skole for funksjonshemmede barn og barn med lærevansker, på skole i en landsby og på barnehjem. Jeg observerte også SOS barnebyer sitt feltarbeid i samfunn nær Livingstone der fattigdommen var veldig stor.

1.1 Presentasjon av problemstillingen

Tema for denne oppgaven er zambiske jenters initiering og hvorvidt initieringen påvirker jentene senere i livet. I samtaler med zambiske jenter og kvinner fikk jeg små hint om at de gikk gjennom en opplæring i et av livets veiskiller, fra å være jente til å bli kvinne. Vi kom ofte inn på samtaleemnet fordi de lurte på hva vi gjorde i Norge for å forberede jentene til det voksne liv. Dette fanget min interesse for de zambiske initieringsritene. Derfor er problemstillingen i denne oppgaven:

Hvordan påvirker initiering zambiske jenter senere i livet?

Jeg har tatt utgangspunkt i noen tema for å belyse problemstillingen. Disse temaene er kultur, verdier og normer, tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning, samlivets betydning og mannsdominans.

I følge Dalland (2010) er det umulig å være helt verdinøytral og objektiv som forsker. Han mener at man må være bevisst på at disse faktorene kan påvirke resultatet i forskningen, og at man må reflektere over sin egen førforståelse og hvordan denne kan påvirke forskningen (Dalland, 2010). Min førforståelse, som er påvirket av vestlig syn på likestilling og behandling av kvinner, har påvirket denne oppgavens utforming og innhold. Jeg kjenner ikke til at vi har noe som ligner denne type initiering i Norge, og jeg tror at mer kunnskap om disse ritene kan gi meg en større kulturforståelse. Det har vært utfordrende å bestrebe verdinøytralitet og objektivitet da temaet ved første øyekast strider imot egne verdier og bilde på likestilling. Tre måneder med praksis og mange samtaler med zambiske kvinner og menn, både på praksisplassene og på gata har gitt meg mye informasjon og et bredere syn på hva en zambier anser som viktig i forhold til egen kultur.

1.2 Oppbygning av oppgaven

Jeg vil først gjøre rede for initieringsritene som en del av teorigrunnet for å gi en forståelse for hva jentene lærer og hvordan. Videre vil jeg gjøre rede for teori som kan belyse problemstillingen. Jeg vil deretter presentere empirien jeg har samlet inn, for så å drøfte teori og empiri i forhold til problemstillingen.

2.0 Metode

Aubert referert i Dalland (2010) beskriver metode slik: ”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Dalland, 2010, s. 83).

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke kvalitativ metode for å samle inn empiri. Det som kjennetegner kvalitativ metode er at man skal få så mye informasjon som mulig fra et begrenset utvalg informanter (Johannesen, Tuft & Christoffersen, 2010). I kvalitativ metode er det viktig med en åpen relasjon mellom forsker og informant, samt at det er viktigere å forstå enn å forklare et fenomen (Tjora, 2011).

2.1 Intervju

Jeg har valgt å bruke dybdeintervju for å belyse min problemstilling. I et dybdeintervju ønsker man å forstå informantens livsverden; hvilke erfaringer, meninger og holdninger har informanten til et gitt tema (Tjora, 2011). Jeg valgte semistrukturert intervju. Det som karakteriserer et semistrukturert intervju er at man utarbeider en intervjuguide med tema man ønsker å snakke om i løpet av intervjuet. Både tema, spørsmål og rekkefølge kan variere under gjennomføringen av intervjuet (Johannesen et al., 2010). Jeg hadde mange tanker rundt temaene i intervjuguiden og hadde derfor skrevet ned en del oppfølgingsspørsmål og stikkord som en huskelapp til meg selv. For å gjøre dette oversiktlig delte jeg intervjuguiden inn i tema. Disse temaene var oppvarmingsspørsmål, pre- rituelle forberedelser, initieringsseremonien, innholdet i initieringsritene og initieringsritenes påvirkning av jentene.

Jeg valgte å gjøre intervjuene alene da jeg har opplevd at temaet i problemstillingen kan være vanskelig å snakke om. Erfaringsmessig blir samtalen bedre om man tar seg ekstra god tid i starten til å bli kjent og komfortabel med situasjonen. Dette er noe som og Tjora (2010) bekrefter i Kvalitative forskningsmetoder i praksis. To av intervjuene ble gjort på et nøytralt sted med lite folk over en lunsj. Det tredje intervjuet ble holdt ute i en landsby sammen med en tolk. Jeg avklarte med informantene i forkant av intervjuet hvor mye tid vi hadde disponibel.

Et av intervjuene krevde som nevnt tidligere tolk da informanten ikke kunne engelsk. Jeg og tolken ble i forkant enige om at det skulle være en dialogtolking, altså en konsekutiv tolkning der tolken oversatte noen setninger om gangen for å få en god flyt og sammenheng i samtalen (Jareg & Pettersen, 2006). Jeg brukte god tid mellom spørsmålene til å notere, og de gangene jeg trengte litt ekstra tid til å notere holdt tolken samtalen i gang. Tolken jeg brukte er ikke

utdannet tolk, men vi snakket om hvordan vi skulle gjennomføre intervjuet i forkant. Tolken ble og innført i problemstillingen og hva jeg ønsket informasjon om. Tolken oversatte ikke direkte, men spurte tilleggsspørsmål til informanten for å klargjøre svarene for meg. Dette er grunnen til at jeg ikke har sitater fra dette intervjuet. Tolken fungerte som kulturinformant både utenom samtalen og under samtalen. Dette hjalp meg til å forstå sammenhenger og dra paralleller til de andre informantene. Selv om tolken har en subjektiv oppfatning av sin egen kultur følte jeg at mine spørsmål til tolken klargjorde noen av disse oppfatningene (Jareg et al., 2006). Jeg stolte på tolken, og på at den informasjonen som ble formidlet fra informanten var korrekt.

Jeg avklarte med informantene i forkant av intervjuene i forhold til notering underveis. Notatene fra intervjuene måtte struktureres i etterkant siden det var et semistrukturert intervju der rekkefølgen på spørsmålene varierte.

Når man velger kvalitativt intervju er det noen viktige prinsipp som må tas hensyn til; utvalgsstørrelse, utvalgsstrategi og rekruttering (Johannesen et al., 2010).

2.2 Valg av informanter

Jeg valgte å ha intervju med tre informanter. Antallet informanter er valgt på grunn av den begrensede tiden vi hadde til å gjøre undersøkelser, samt størrelsen på oppgaven. Jeg valgte informanter slik at jeg var sikker på at de kunne belyse problemstillingen, noe Johannesen et al. (2010) kaller et intensivt utvalg. Informantene ble personlig rekruttert gjennom samtaler på praksisplass og enkeltpersoners kontakter. Jeg valgte og tre informanter med forskjellig innfallsvinkel til problemstillingen for å få et bredt spekter av meninger. Jeg har valgt å ikke intervju noen yngre jenter som nylig har gått gjennom initieringsritene da de ofte får beskjed om å ikke fortelle noen om hva de går gjennom. En av informantene var vanskelig å strukturere fordi han hadde mye kunnskap om temaet som han mente var viktig for meg å vite, samt at han snakket veldig fort. I det intervjuet valgte jeg å la informanten fortelle, for deretter å gå gjennom intervjuguiden og supplere med de spørsmålene jeg ikke hadde fått svar på.

I oppgaven har jeg valgt å omtale informantene med fiktive navn. Jeg velger å kalle de Susan, Will og Mary. Dette fordi jeg håper at det vil gi leseren et mer personlig forhold til informantenes bidrag til oppgaven.

Susan jobber som veilednings- og rådgivningslærer på en skole i en landsby i Zambia. Hun har vokst opp i by, men bor nå i en landsby. Hun er selv zambisk kvinne, og har derfor en personlig forståelse for hva initieringsritene innebærer og hvilken plass i samfunnet disse har. Hun er og i daglig dialog med elever på skolen som er i tenårene. Det er også hun som har samtaler med jenter som har perioder de ikke går på skolen eller må slutte i løpet av skoleåret på grunn av graviditet.

Will jobber som Provincial Chiefs & Traditional Affairs Officer for Ministry of Chiefs and Traditional Affairs, Provincial administration. Hans arbeid er blant annet å veilede landsbyhøvdinger i tradisjonelle ritualer. Han har i den forbindelse forsket på zambiske tradisjonelle seremonier; hvordan de utføres og hvorfor. I tillegg har han forsket på utfordringene med hensyn til kjønn og rollefordeling i Zambia. Jeg valgte han som informant både på grunn av kunnskapen han har gjennom forskning, men og fordi han er mann. Dette var et strategisk valg da problemstillingen omhandler initiering av kvinner, noe som menn historisk sett ikke skal vite så mye om.

Mary er en zambisk kvinne som har i oppgave å lære opp jenter gjennom initieringsritene. Hun bor i en zambisk landsby. Foreldre betaler henne for at hun skal være nacimbusa, altså veileder og lærer, for døtrene gjennom initieringen.

2.3 Datainnsamling

Med hensyn til datainnsamling er det to begrep man må ta hensyn til; validitet og reliabilitet (Tjora, 2011). Hvor vidt data er gyldig for oppgaven er viktig å ta stilling til. Jeg har samlet inn data ved å intervju tre informanter. Jeg har kommet i kontakt med informantene gjennom uformelle samtaler på praksisplassene jeg har vært, samt på gata. Det er lett å komme inn i gode dialoger hvis man tar seg litt ekstra tid på for eksempel det lokale markedet. Jeg har fått et inntrykk av at zambiere generelt er gjestfrie og nysgjerrige. Initiering av jenter er et tema som ikke blir mye snakket om. Likevel er det mange, ofte yngre kvinner, som liker å snakke om det hvis man bare bruker god tid slik at man blir trygg i samtalen. De uformelle samtalene jeg har hatt har hjulpet meg med å utforme en intervjuguide med relevante spørsmål. Det har og hjulpet meg å formulere spørsmål slik at jeg har fått respons på det jeg har ønsket. Jeg har også deltatt på en kjøkkenfest; som jenta blir tatt med på før hun giftes bort og på mange måter er en repetisjon av initieringen. Dette har gitt meg informasjon som styrker validiteten i min oppgave. Å sikre reliabiliteten kan være utfordrende blant annet på grunn av at kultur og kommunikasjon påvirker hverandre. Ved å ha gjort godt forarbeid med hensyn til

intervjuguiden, samt vært bevisst på å be informanten forklare i detalj hva som er ment med de svarene der det kan ha oppstått misforståelse har hjulpet meg til å styrke påliteligheten.

I intervju med Susan kom vi inn på en privat hendelse som hadde skjedd ganske så nylig i hennes liv. Jeg tror at dette påvirket svare på et av spørsmålene jeg har brukt i oppgaven. Jeg vil kommentere dette i empirien slik at leseren er klar over dette. De andre spørsmålene mener jeg at ikke har blitt påvirket av denne hendelsen. Dette fordi vi snakket ganske lenge om dette midt i intervjuet, og når vi gikk tilbake til spørsmålene virket hun mer avslappet og reflekterte mer rundt hvert spørsmål.

2.4 Etske hensyn

I forkant av intervjuet informerte jeg informantene om temaet i oppgaven og hva opplysningene skulle brukes til. På grunnlag av dette fikk jeg et informert, frivillig samtykke fra informantene (Dalland, 2010). Jeg informerte de og om taushetsplikten jeg har i forhold til de opplysningene som kommer frem, og jeg sjekket at informantene forstod hva jeg mente med de begrepene jeg brukte.

Jeg informerte og om at de kunne velge selv om de ville svare på spørsmålene og at de kunne bryte intervjuet om de ønsket det. Jeg har prøvd å anonymisere informantene så godt som mulig, blant annet ved å aidentifisere personopplysninger ved å benytte fiktive navn (Dalland, 2010).

Jeg har bedt informantene fortelle hvordan initieringen fungerer i dag og noen av ritualene som gjennomføres under initieringen kan stride imot for eksempel menneskerettighetene som Zambia bestreber å følge. Derfor er anonymisering av informantene svært viktig slik at de kan være trygge på at den informasjonen de har gitt meg ikke kan gå tilbake til arbeidsgiver for eksempel (Dalland, 2010). I følge Dalland (2010) kan dette karakteriseres som sensitive opplysninger da det kan defineres forskjellig fra person til person.

I følge Dahl (2011) må man være åpen for nye impulser slik at man ikke forblir etnosentrisk. Da kan mangel på forståelse prege kommunikasjonen. Han mener at ved å vise respekt, ydmykhet og undring over det vi ikke kjenner kan vi få en bedre kulturell forståelse, og mellom- menneskelig kommunikasjon generelt vil bli lettere (Dahl, 2011). Da jeg ikke hadde noen kunnskap om initiering av jenter før jeg kom til Zambia var det viktig for meg å være åpen for den informasjonen jeg fikk og prøve å forstå initieringsritene ut ifra zambisk kontekst, ikke norsk.

2.5 Metodekritikk

Det var utfordrende å finne litteratur om disse ritene på bibliotek og bokhandler i Zambia. Dette er tradisjonell utdanning som går fra generasjon til generasjon, gjennom selve ritene. Den litteraturen jeg har funnet i etterkant av oppholdet er skrevet av ikke- zambiere, så det kan påvirke måten initieringen fremstilles på.

Zambia består av 72 forskjellige stammer. Selv om grunnprinsippene i initieringen virker å være det samme er det variasjoner fra stamme til stamme og familie til familie. Det viser seg og at geografiske forskjeller har betydning for gjennomføringen av initieringen. Selv om globaliseringen påvirker både urbane og rurale områder, så er påvirkningen størst i urbane områder. Jeg begynte med å avgrense oppgaven min til Tonga- stammen, men det viste seg at hvilken stamme det er snakk om ikke har den største betydningen. Alle faktorene spiller inn.

3.0 Teori

Jeg vil først presentere initieringsritene i Zambia. Jentene går igjennom en del ritualer der de får ny kunnskap både verbalt, via dans, musikk og symboler. Jeg har tatt utgangspunkt i Thera Rasing sin bok ”The bush burnt, the stones remain- Female initiation rites in urban Zambia” (2001) med hensyn til historien om initieringsritene. Deretter gjør jeg rede for teorien som skal belyse hvordan initiering kan påvirke en jente senere i livet.

3.1 Initiering av zambiske jenter

Rasing gjennomførte sitt første feltarbeid i Copperbelt i Zambia i 1992. Der oppdaget hun at initieringsritene fortsatt var en viktig del av jentenes overgang fra jente til kvinne, selv i byene. Rasing (2001) referer til Audrey Richards sin undersøkelse i en Bemba landsby i Zambia når hun bekrefter at initieringen gjennomføres i stor grad slik de ble i 1931 På grunnlag av Rasing (2001) sin forskning vil jeg beskrive hvordan initieringen og initieringsritene kan gjennomføres.

3.1.1 Initieringens historie

Rasing (2001) skriver at initieringsritene er en del av den tradisjonelle religionen, og at den har eksistert i århundrer. Initieringsritene kan spores helt tilbake til 400 før Kristus (Roberts (1976) & Ahmed (1996)). Initieringsritene finner fortsatt sted, men de har også blitt påvirket av globaliseringen. Måten de gjennomføres på varierer fra stamme til stamme, familie til familie og variasjonene er og å finne mellom urbane og rurale områder. Rasing (2001) påstår at jentenes initieringsrite er mer eller mindre like i hele sør sentral Afrika.

3.1.2 Jenta er klar og initieringen starter

Initieringen gjennomføres som en markering på veiskillet fra barn til voksen, jente til kvinne. Når jenta har fått sin første menstruasjon er hun klar til å bli initiert. Noen jenter kan initieres tidligere hvis foreldrene eller de eldre (da ofte i landsbyen) mener at hun er uskikkelig og burde læres opp i forhold til manerer og oppførsel. I dag varer initieringsritene stor sett en måned, og de legges til skoleferien slik at ikke det skal påvirke jentas skolegang. I noen tilfeller, når de eldre ser at det er nødvendig å begynne utenom ferie, eller jenta ikke ble klar i løpet av den måneden hun hadde ferie, kan initieringen pågå mens jenta er på skolen. Jenta forteller bestemor eller en tante at hun har fått mensene. De bestemmer hvem som skal veilede jenta gjennom initieringen, og det er som regel en eldre og respektert kvinne fra samme stamme som får denne oppgaven. Rasing (2001) kaller denne kvinnen *nacimbusa*. Dette er tittelen til en kvinne som er ekspert på kvinnelige ritualer. Hun initierer jenter og har mye kunnskap om fødselshjelp, ritualer og medisinske urter som hjelper kvinner til å bli mer fruktbare. Jenta blir plassert i et hus der kun *nacimbusa* og andre initierte, eldre og respekterte kvinner kan få slippe inn. Jenta får kun gå ut når hun skal bade, og da må hun dekke hodet med et klede eller *citenge* (tøystykke som blant annet brukes til å bære barn eller andre ting på ryggen).

3.1.3 Kunnskap som jenta får i løpet av initieringen

Jenta læres opp til å bli en kvinne i løpet av initieringen. Jenta lærer om generell hygiene, og spesielt hvordan hun skal ta vare på seg selv under menstruasjon. Hun lærer hvordan hun skal tilberede mat og ta vare på huset, samt at hun skal respektere de eldre og menn, samt ikke se de direkte i øynene. Hun lærer og hvordan man tar imot gjester på en respektabel måte. Det finnes en del regler for hvordan man skal tilberede og servere mat etter hvem man lager mat til; mannen, svigermor, barna. Hun får og kunnskap om hva som er tabu å gjøre og si i samfunnet generelt. Hun lærer at det er viktig å avstå fra samleie før man er gift. Det er visse ting som forventes av henne som kvinne når hun blir en kvinne, og disse tingene blir hun fortalt. Det er blant annet at det er visse ting man ikke snakker med noen om; som for eksempel at man har mensene. Hun lærer at det forventes at hun vasker og barberer ektemannen. Hun lærer og hvordan hun skal tilfredsstille ektemannen seksuelt. De har en lang tradisjon for dans og musikk i Zambia, og alle danser og sanger har en mening. En kvinne må kunne danse, og ikke bare dansen som er typisk for sin egen stamme, men og dansen for andres stammer. Når det snakkes om at kvinnen skal danse for mannen menes det egentlig;

hvordan hun best skal tilfredsstillte han seksuelt med stillinger og bevegelser. Jenta får tilført kunnskap gjennom ulike ”metoder”; verbalt, gjennom dans, sang, ordtak og symboler.

Rasing (2001) har trukket frem kyllingen som eksempel på hvordan jentene tilegner seg kunnskap via symboler, derfor vil jeg bruke dette som eksempel her og. Jenta skal drepe en kylling ved å sitte på den til den kveles. Dette skal hun gjøre uten at kyllingen gir fra seg en lyd. Det symboliserer at det som skjer i eget hus skal ties om selv om det kan være vanskelig. Det symboliserer og at hun ikke skal lage noe lyd under samleie, for det som skjer på soverommet skal bli på soverommet. Det samme gjelder for fødsel; kvinnen skal ikke lage noe lyd i løpet av en fødsel. Jenta dreper kyllingen uten at den blør. Dette symboliserer tabuet det er å fortelle noe at du har mensene, inkludert nær familie og ektemann. Når kyllingen dør siver det ut hvit skum fra kyllingens nebb og nakken blir slapp. Dette symboliserer penis som blir slapp etter ejakulasjon. Kyllingen anses som et tegn på fruktbarhet siden den legger egg. Fjærene er et tegn på renhet siden de ofte er hvite. Man skal holde seg ren ved å avstå fra samleie før man er gift. Å ribbe kyllingen fjær for fjær symboliserer å fjerne kjønnsårene og hårene i armhulen til mannen. Når kyllingen er ribbet putter de hode til kyllingen inn i baken på kyllingen, og dette symboliserer samleie. Det er og regler for hvem som kan spise hvilke deler av kyllingen; mannen skal spise ryggen for det er der kyllingen har samleie, kvinnen kan spise vingene og beina for de symboliserer hvordan hun skal omfavne mannen sin med både armer og bein. Hun kan og spise kyllingbrystet for det er på kvinnens bryst mannen skal hvile hodet sitt. En annen ting som man må passe på er at ingen bein i kyllingen brekker. Dette kan føre til at man ikke er like fruktbar. Det er flere sanger og danser som underbygger betydningen kyllingen har for den zambiske tradisjonen.

3.1.4 Fysiske ritualer som kan inngå i initieringen

I følge Rasing (2001) er det en tradisjon at zambiske kvinner skal forlenge sine egne kjønnslepper ved å dra i de. Grunnen til dette er at samleie skal bli bedre for mannen. De begynner med dette i tidlig alder sammen med andre jenter, og hvis de ikke er lange nok innen initieringen bruker nacimbusa lokal medisin for å forlenge de. Noen jenter blir og tatovert på overarmen, nederst på magen og i korsryggen. Dette skal blant annet regulere temperaturen til jenta slik at den blir mer lik mannens. Da vil det bli lettere å sove ved siden av hverandre. Tatoveringen i korsryggen skal også gjøre jentas ledd mer fleksible slik at hun kan prestere bedre under samleie.

3.1.5 Når er jenta ferdig med sin initiering?

Rasing (2001) skriver at jenta må prestere i løpet av læreprosessen og vise at hun tar til seg det de eldre lærer henne. Hvis hun gjør feil eller protesterer kan de straffe henne med å klype og slå. De klyper ofte på innsiden av lårene. Når de eldre er fornøyd med jentas innsats, som i at de kan begynne å synge en sang og hun kan danse riktig dans til sangen, eller at de gir henne et ordtak og hun kan forklare meningen til det ordtaket, er jenta ferdig opplært. Før ble det holdt en seremoni for jenta der hun måtte vise frem hva hun hadde lært for offentligheten. Det er ikke ofte slike seremonier blir gjennomført lengre.

3.2 Undersøkelse om initieringens påvirkning

Chama (2013) har gjort en undersøkelse i Western Province i Zambia vedrørende initieringens påvirkning på jenter. Chama (2013) referer til Rasing (1996) som mener at grunnen til at det er mange tenåringsgraviteter i moderne land er fordi de ikke praktiserer initiering, og derfor vet ikke jentene hvilke følger det er å ha samleie. Chama (2013) referer og til en forskning gjennomført av United Nations Fund of Population Activities (2005) der de påstår at initieringsritene forsterker kjønnsforskjellene. Den oppfordrer unge menn til å være dominante og unge kvinner til å finne sin plass under mannen på rangstigen. Den samme forskningen sier at etter initieringen er det mange jenter som mister interessen for skole. De ønsker å praktisere det de har lært under initieringen og har derfor fokus på ekteskap og samleie. Dette resulterer i tidlig ekteskap, uønskede graviteter og jenter som ikke fullfører skole eller utdanning. I Chama (2013) sin konklusjon mener hun at initieringens innhold burde justeres etter samfunnets utvikling, man burde forklare mer rundt det som jenta lærer i stedet for å bruke symbol og ordtak som kan føre til misforståelser, samt fjerne alt som omhandler detaljer rundt samleie og hvordan tilfredsstillende en mann.

3.3 Kultur

Schiefloe (2011) referer til Arne Martin Klausens definisjon av kultur: ”De ideer, verdier, regler, normer, koder og symboler som et menneske overtar fra den forrige generasjon, og som man forsøker å bringe videre- oftest noe forandret - til den neste generasjon” (Klausen ref. i Schiefloe, 2011, s. 128). Noen elementer i en kultur kan være vanskelig å endre, som for eksempel elementer i familie-, religions- eller politiske system. Det kan ta flere generasjoner før nye verdier, livsformer eller kunnskap er etablert (Schiefloe, 2011). Schiefloe (2011) sier at det er ”typisk for vår tid at kulturelle forandringer er mer omfattende og skjer i større tempo enn i tidligere historiske faser” (Schiefloe, 2011, s. 132). Alle kulturer innehar generelle kulturtrekk som voksne medlemmer av kulturen er innforstått med. Eksempler på kulturtrekk

kan være verdier, normer, språk eller grunnleggende institusjoner. Kulturtrekkene forteller oss hvordan vi skal leve for å kunne fungere i samfunnet, både sosialt og fysisk. Vi blir et fullverdig medlem av samfunnet hvis vi er innforstått med disse kulturelle kodene (Schiefløe, 2011). Ved å følge de kulturelle kodene styrer kulturen til en viss grad hva vi skal mene, tenke og gjøre, og dette kan begrense oss intellektuelt. Om man velger å stille spørsmål til noen av disse kulturelle kodene kan man oppleve å møte motstand fra andre medlemmer i samfunnet. ”Ofte ”oppdager” vi at kulturen ikke er natur når vi møter mennesker som tenker, mener og handler annerledes enn det vi er vant med” (Schiefløe, 2011, s. 135).

Schiefløe (2011) benytter begrepet kulturell oppløsning når han forklarer hvordan generelle kulturtrekk forvitres i utviklingsland på grunn av vestlig påvirkning. Han mener importerte kulturelementer virker forlokkende på unge mennesker, spesielt i mer moderne, urbane strøk. I mer rurale strøk, der ofte utdanningsnivåer er lavere og innbyggerne er sterkt religiøst tilknyttet står tradisjonell kultur sterkere.

Schiefløe (2011) skriver og at alle samfunn har og overgangsriter som gjennomføres ved fødsler, overgang fra barn til voksen, ekteskapsinngåelse eller død. Disse overgangene markeres med visse seremonier og skikker.

3.4 Verdier og normer

Verdier i en kultur forteller oss hva som er viktig i et samfunn, hva som ansees som riktig og galt. Verdier er fundamentet i en kultur, og det forventes at det ikke skal stilles spørsmålstegn til disse (Schiefløe, 2011). Normene er de reglene i samfunnet som tufter på verdiene og som forventes at medlemmene av et samfunn følger. Hvor viktig normene er å følge og hvilke sanksjoner som følger med normbrudd varierer fra kultur til kultur, og samfunn til samfunn (Schiefløe, 2011).

Inglehart og Baker (2012) har gjennomført en studie der de har brukt data fra World Values Surveys. De har tatt utgangspunkt i den største undersøkelsen noen gang gjennomført vedrørende verdier, holdninger og oppfatninger; tre store undersøkelser fordelt på 17 år. Den dekker 65 land som tilsier mer enn 75% av verdens befolkning. På grunnlag av overnevnte data har de kategorisert land ut ifra tradisjonelle samfunn og sekulær- rasjonelle samfunn. De fant en sammenheng mellom disse typene samfunn og dimensjonene overlevelse kontra selvutfoldelse. Kjennetegn ved et tradisjonelt samfunn er at familien er avgjørende for å kunne overleve; man idealiserer store familier, elsker og respekterer de betingelsesløst. Ofte er den største oppgaven i livet å gjøre foreldrene stolte. Foreldrene må til gjengjeld gjøre det

de kan for barna sine, selv om det innebærer at de må lide. Religion er viktig i tradisjonelle samfunn. Autoriteter vises stor respekt og politikk diskuteres sjeldent eller aldri. Tema som skilsmisse, selvmord og abort er tabu. Medlemmer av et tradisjonelt samfunn foretrekker sosial konformitet i stedet for å måtte leve i et samfunn som er individualistisk. Sekulær-rasjonelt samfunn er det stikk motsatte av tradisjonelt samfunn i forhold til alle disse temaene. Det som i følge Inglehart og Baker (2012) kjennetegner selvutfoldelse- dimensjonen er tillitt, toleranse, subjektiv lykke, politisk aktiv og selvutfoldelse som man ser tydelig i post-industrielle samfunn der man lever i trygge omgivelser. Den andre motpolen som her blir kalt overlevelse, finner du i samfunn der medlemmene ikke føler trygghet, liten velvære, har kun fokus på økonomisk og fysisk sikkerhet (alle andre mål er tilsidesatt), samt de føler seg truet av etnisk mangfold og kulturelle endringer. Dette fører til en lav toleranse for utgrupper som for eksempel homofile, det tviholdes på tradisjonelle kjønnsroller og på et autoritært politisk syn. I følge Inglehart og Baker (2012) hører afrikanske land til dimensjonen tradisjonelt samfunn og overlevelses- dimensjonen. De mener og at til tross for globaliseringen og store kulturelle endringer er kulturelle og tradisjonelle verdier utholdende. Verdier endrer seg, men fortsetter å reflektere den kulturelle arven.

3.5 Tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning

Carmody (2004) referer til Mwanakatwe når han skriver at den tradisjonelle utdanningen besto i å videreføre historiske begivenheter og tradisjoner som hadde betydning for samfunnet, heroiske dåder fra forfedrene og myter. Tradisjonelle seremonier og ritualer som var ført videre fra tidligere generasjon var viktig å lære videre for å skape samhørighet og identitet i samfunnet. Den tradisjonelle utdanningen ble stort sett videreført gjennom seremoniene og ritualene, mye med hjelp fra naturen.

Bråten (2002) referer til Lundgren (1979) når han skriver at et samfunn har behov for at historisk innsikt, kunnskap og ferdigheter blir bevart. Han mener og at for å klare dette må man organisere samfunnet slik at dette skjer, og da ofte gjennom de unge. Samfunn sosialiserer sine samfunnsborgere forskjellig ut ifra hvilken kunnskap som skal føres videre og hvordan samfunnet er bygd opp.

Schiefloe (2011) snakker om virkelighetstolkning i *Mennesker og samfunn- innføring i sosiologisk forståelse*. Han sier at vi forholder oss til virkeligheten ut ifra egne tolkninger. Noen ganger har vi tolket selv, andre ganger har vi kommet frem til en tolkning sammen med andre, eller vi overtar en tolkning som noen andre presenterer som om det skulle vært en

faktaopplysning. Han mener at det er først når forskjellige tolkninger blir stilt opp mot hverandre at man innser at det er en fortolkning og ikke fakta (Schiefløe, 2011). Vi tolker virkeligheten på grunnlag av kultur, erfaring og sosiale forhold, og vi lærer det via oppvekst, tradisjoner og i interaksjon med andre. I følge Schiefløe (2011) kalles dette selektiv persepsjon i psykologien. ”Vi ser det vi ønsker eller venter å se” (Schiefløe, 2011, s. 113).

I en høykontekstkultur kommuniseres det ved å bruke tegn og referer til tid og situasjon, i stedet for å si ting direkte, tydelig og konsist som i en lavkontekstkultur. I en høykontekstkultur må kommunikasjonene alltid tolkes ut ifra konteksten (Schiefløe, 2011).

3.6 Samlivets betydning

I følge Skard (1995) er sosiale og kulturelle faktorer med å påvirke barns status i et samfunn. Til tross for store forskjeller i historie, kultur og sosioøkonomisk utvikling i afrikanske samfunn er gjerne jenter mindre verdsatt enn gutter. Jentene får i tidlig alder, allerede i 5- 6 års alderen, en del oppgaver som guttene slipper. Jentene må hjelpe sin mor med matlaging, hente vann, rengjøring, passe småsøsken, jordbruk eller annen inntektsfremmende arbeid for familien. Dette arbeidet er tungt og okkuperer mye av jentenes tid, og kan derfor gå utover både helse og skolegang. Skard (2001) skriver og at halvparten av afrikanske jenter er gift før de fyller 18 år, noen helt ned i 10- 14 års alderen. Hun skriver og at det er en kjent oppfatning at kvinner får bekreftet sin verdi ut ifra hvor fruktbare de er. ”Barnløshet anses som en katastrofe” (Skard, 2001, s.78). I følge statistikk fra FNs statistiske kontor på grunnlag av World Population Prospects 1998 føder afrikanske kvinner i gjennomsnitt seks barn hver (Skard, 1995). Kun 16% av gifte afrikanske par praktiserer moderne familieplanlegging, som prevensjon (Skard, 1995). Skard (2001) skriver at afrikanske kvinner ”har rekord i barnefødsler generelt og i tenåringsgraviditeter spesielt” (Skard, 2001, s. 79). Mer enn halvparten får barn i tenårene. Skard (2001) mener at om jenter blir pressa inn i seksuelt samliv før de er modne for det kan det få tragiske konsekvenser for jentene. Hun nevner da komplikasjoner i forbindelse med svangerskap og fødsel.

3.7 Mannsdominans

I *Mødrenes kontinent* skriver Skard (2001) at mannen var det dominante kjønn i det tradisjonelle afrikanske samfunnet. Dette ble forsterket med innføringene av religioner; islam og kristendom. I begge disse religionene skal kvinnen være underordnet mannen. Det europeiske kolonistyre bidro også til styrking av menns status da koloniherrne kom fra mannsdominerte vestlige samfunn. Det mannsdominerte synet tok de med seg i utviklingen av utdanningssystemet og administrasjonen. Kvinnen hørte til i hjemmet og de skulle være

underdanige og passive i forhold til mannen. Tradisjonelle religioner, der kvinnene hadde en høyere status, ble bannlyst av koloniherrerne. ”Etter at likestilling kom på den internasjonale dagsorden i løpet av 1970- og 1980- årene, og spesielt etter at det kom i gang demokratiseringsprosesser i Afrika sør for Sahara i 1990- årene, oppstod det aktive kvinneorganisasjoner, spesielt i byene.” (Skard, 2001, s. 181). I følge Skard (2001) var det ved århundreskiftet fortsatt en lang vei å gå til likestilling i de afrikanske landene. Organisasjonene som ble startet, lovene som ble revidert til fordel for kvinner, den økte oppmerksomheten rundt likestilling og kvinners rettigheter virket, men bare i liten grad (Skard, 2001).

I følge Carmody (2004) opplevde misjonærene at på begynnelsen av 1900 tallet ble kvinnene behandla som slaver for sine menn på den zambiske landsbygda. Det har blitt gjort tiltak for å øke den sosioøkonomiske statusen til kvinnene gjennom årene, men så sent som i 1960 var det over dobbelt så mange menn som kvinner på lærerstudiet. Selv om det i 1950 var tegn til endring, ble det så seint som i 1996 konkludert at kvinner fortsatt var undertrykte. Tiltaket om at jenter som måtte slutte på skolen på grunn av svangerskap kunne komme tilbake til skolen etter svangerskapet så ut til å ha positivt resultat.

3.8 Ubuntu

Ubuntu er et afrikansk livssyn som i følge Bergersen (2010) stammer fra det sørafrikanske Zuluspråket og kan oversettes slik; ”en person er en person gjennom andre mennesker” (Bergersen, 2010, s.1). I følge dette synet er mennesker avhengig av mennesker for å være, og det er ved å være en del av et samfunn at vi blir hele (Shutte, 2001). Shutte (2001) skriver at Ubuntu er et verdensbilde og et menneskesyn der kreftene som skaper universet sees på som levende energi eller krefter av liv. Det afrikanske synet på liv inkluderer både det fysiske og det spirituelle. Det inkluderer alt; både mennesker, dyr, blomster og steiner. Dyr har mer livskraft enn steiner, og mennesker har mer livskraft enn dyr. På denne måten kan universet sees på som et gradert system av levende energier der Gud er øverst. Etter Gud kommer forfedrene våre med familie- og stammeoverhoder øverst. Nederst i systemet kommer dyr og materialistiske ting. Man ser livet som en prosess for å bli et menneske og alle relasjoner man har påvirker denne utviklingen. Vår viktigste moralske forpliktelse er å bli et godt og helt menneske (Bergersen, 2010). Vi kan bli et helt menneske ved å verdsette andre med respekt, lojalitet, toleranse, tålmodighet, sjenerøsitet, gjestfrihet og evnen til å samarbeide (Shutte, 2001).

I verdenssynet Ubuntu er mann og kvinne likestilt, men likevel forskjellige som mennesker. Denne forskjellen gjør at forholdet mellom mann og kvinne er sterkt og den direkte kilden til liv (Shutte, 2001). Den utvida familien er kanskje det mest vanlige og fundamentale uttrykket for den afrikanske ideen om samfunn. Familien har stor betydning i livet og forfedrene er en del av den utvidede familien. Når man dør forlater man ikke jorden, men forflyttes dypere mot senter i jorden. Forfedrene er på jorden gjennom energier (Shutte, 2001).

3.9 De undertryktes pedagogikk

Paulo Freire var en brasiliansk pedagog som presenterte en pedagogisk metode som han kalte ”de undertryktes pedagogikk”. Han forklarer forholdet mellom den undertrykte og undertrykkeren. Freire (2002) mener at man er undertrykt hvis man har mistet sitt menneskeverd. Han bruker eksempelet lærer/ elev- relasjon for å forklare sine tanker om hva som kreves for at et menneske skal kunne ta i bruk egne ressurser og få tilbake sitt menneskeverd. Freire (2002) mener at et menneske ikke kan være utrygt, passivt eller undertrykt for å kunne ta i bruk de ressursene som det innehar. Han skriver at man må være i et miljø der man føler seg likeverdig, delaktig og verdifull, og dette får man ved å få ansvar. I dialog og ved å inkludere den undertrykte kan man gjøre den undertrykte bevisst på at både han og undertrykkeren har mistet sitt menneskeverd.

Freire (2002) mener og at den undertrykte må forstå hvorfor den blir undertrykt. Først da kan man søke mot en annen livsverden og et annet menneskeverd. Freire skriver og at det kun er de undertrykte som kan frigjøre seg fra undertrykkelsen, og på den måten frigjøre de som undertrykker og. Freire (2002) sier at de som undertrykkes kan føle ”utroskap” mot undertrykkeren når de velger å gå i mot. Den undertrykte blir så oppslukt i den livsverden den lever i at det er vanskelig å se seg selv som undertrykt. Freire (2002) skriver at ”frykten for friheten”; usikkerheten ved å måtte bryte ut av et kjent mønster og ut i ukjent terreng, gå fra en kollektivistisk følelse til en individualistisk følelse kan gjøre at mange undertrykte ikke tør å ta steget ut av undertrykkelsen (Freire, 2002, s. 28).

Når det gjelder læring sier Freire (2002) at undervisning lider av forteller- syken da læreren som subjekt skal gi kunnskap til en elev som objekt. Læreren ”fyller” kunnskapen inn i eleven som om han skulle vært en tom bankboks. Eleven trenger ikke reflektere rundt det han lærer. Han skal bare lytte, lære utenat og gjenta. Freire (2002) kaller denne måten å tilegne seg kunnskap på ”bank”- oppfatningen, der eleven passivt fylles med kunnskap. Jo mer kunnskap i bankboksen, jo bedre. Eleven skal ikke stille spørsmål til læreren, og ved at eleven ikke får

undersøke eller utforske den kunnskapen han har tilegnet seg reduseres menneskeverdet (Freire, 2002). Denne måten å undervise på gjenspeiler også det undertrykkende samfunn som jeg beskrev i forrige avsnitt. Jo mer eleven godtar den passive rollen den blir satt i jo lettere blir det for eleven å godta at virkeligheten er slik den blir fremstilt av læreren. Freire (2002) mener og at måten barn tilegner seg kunnskap på avgjør om barnet blir utrygt, passivt eller undertrykt.

4.0 Presentasjon av empiri

Jeg vil nå presentere datamaterialet jeg har fått fra informantene. I dette kapittelet vil jeg gjøre et utvalg fra empirien som belyser problemstillingen min. Jeg vil som nevnt tidligere benytte meg av fiktive navn på informantene.

Jeg har valgt å tematisere empirien på samme måte som i teorien. Jeg har slått sammen noen overskrifter da informantenes enkelte svar påvirker flere tema.

4.1 Kultur, verdier og normer

Alle informantene mente at initiering var en viktig del av den zambiske kulturen. Susan mente at det er viktig å bevare kulturen. Will uttrykte det slik: "Initiation is good because it brings awareness of the girls how to take care of them self. They learn what happens to them; to be aware of physically changes and the potential in them." Mary sa at initieringen er med å identifiserer zambierne. Verdier er viktige å føre videre og det er viktig å vite hvem du er og hva du står for. For henne, som er en nacimbusa, var det ikke et alternativ å ikke utføre initieringen.

På spørsmål om hva jenta lærer i løpet av initieringen svarte informantene mye det samme. Hun lærer om menstruasjon og generell hygiene. Hun skal også lære å respektere menn og de eldre i samfunnet. Jenta lærer hvordan hun skal kle seg og oppføre seg i samfunnet for å fremstå som en anstendig kvinne. Hvordan man lager mat, holde huset rent og ryddig, oppdrar barn og tar seg av sin mann er og kunnskap som jenta får. Susan sier at ideen med initieringen er veldig bra for jenta. Og hvis hun ikke lærer om sin egen kultur kan hun få en identitetskrise. Susan mente at i den alderen (les: tenårene) modnes de og er i en utforskende fase, og at det derfor er ekstra viktig å ha en trygg kulturell base.

Alle informantene mente at ritualene for initieringen hadde endret seg, og at selve seremonien der jenta må vise frem hva hun har lært i løpet av initieringen sjeldent finner sted lengre.

Mary mente at hovedgrunnen til dette er på grunn av menneskerettighetene. Hun uttalte det som at man ikke burde fortelle menn om den modne mangoen. Susan mente og at jenta kunne bli utnyttet hvis man hadde holdt seremonier slik som det ble gjort før.

Susan sa at initieringen moderniseres i takt med resten av samfunnet; noe blir fjernet da det ikke er relevant for fremtiden til jentene, mens andre ting tillegges fordi det oppstår nye utfordringer i samfunnet (for eksempel kunnskap om seksuelt overførbare sykdommer (omtales heretter som STI)). En del ritualer gjennomføres fortsatt på en veldig tradisjonell måte. Will mente at det hadde vært en jevn endring de siste 50 årene. Han sa at det som før tok 20 år å endre tar kanskje to år i dag, og han begrunnet dette med globaliseringen. Han sa at introduksjonen av moderniteten, med påvirkning via vesten når det gjelder musikk, film og internett gjør at endringene skjer fortere og fortere. Jo mer som blir introdusert jo flere endringer ser vi. Han mente og at endringene skjer på grunn av mange faktorer; blant annet litteratur, kunnskapsnivå, utdanning, politikk, menneskerettighetene, påvirkning fra diverse NGOs. Han understreket at “culture is dynamic”, så endringer i kulturen er naturlig. Når jeg spurte om hvorfor de ikke holdt seremoni for jentene lengre sa han: ”They feel the girls are being paraded, stigmatized and showed off to the men.”

4.2 Tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning

Alle informantene fortalte at jentene lærer mye gjennom dans, sang, symbol og ordtak. De fortalte og at alle sanger og danser har en mening.

Mary fortalte at det er noen ting jenta får fortalt i direkte tale, men også nyere ritualer fortelles via symbol. Hun ga et eksempel på hvordan de lærer jenta om STI og HIV. De lager en slange av leire som symboliserer sykdommen. Slangen kommer snikende uten at du kan se eller merke den, men om den klarer å bite deg kan det være dødelig. Jenta skal slå i hjel slangen av leire med en stokk slik at den ikke kan angripe henne. Dette er en måte å fortelle jenta at samleie før ekteskap kan få store konsekvenser.

Både Susan og Will mente at læring via symboler og ordtak kan mislede jenta. Susan ga et eksempel på dette: Det sies at hvis du sitter på en brent stokk så kommer ektemannen din til å dø. Dette kan gjøre at noen ikke tør å gifte seg. Hvis ektemannen dør legger kvinnen skylden på seg selv fordi man som liten jente en gang satt på en brent stokk. Susan mente at tradisjonen med å dra kjønnsleppene burde avskaffes; både fordi jenta må påføre seg dette

selv, men og fordi det ikke har noen reel funksjon slik det blir påstått at det har. Will uttrykte det samme slik: "Some of the elderly teach based on their own experiences. Some of these experiences can be wrong. They (les: the elderly) need the right knowledge.". Selv om mange av ordtakene jenta lærer er bra å kunne, som for eksempel ordtak om at det er viktig å kunne samarbeider, har Susan sett hvordan ordtak kan påvirke jentene negativt fordi de blir misforstått.

Will sa at jenta blir testet i det hun lærer underveis. Hun kan bli bedt om å forklare et ordtak eller begynne å danse en bestemt dans når kvinnene som er med henne begynner å synge. Om hun ikke presterer som forventet blir hun straffet. Straffen er enten slag eller klyping. Mary bekreftet også at jenta får denne behandlingen slik at hun skal ta til seg den kunnskapen hun trenger. Will mente jenta ikke er den samme etter en tradisjonelt gjennomført initieringen da de går gjennom masse i løpet av en kort periode, og flere ritualer går på fysiske prestasjoner i forhold til for eksempel hvor tøyelig jenta er, hvordan hun kan danse eller om jomfruhinna er intakt. Hun kan få en total endring i forhold til hvordan hun ser på livet. Han har opplevd at jenter har gått i sjokk etter initieringen. Mary fortalte at jenta blir som regel kløpet på armen, i brystet eller på innsiden av lårene. De uskikkelige jentene, som man tror trenger det eller som allerede har gjort noe uskikkelig, kan man og stikke på innsiden av lårene med torner. Mary viste meg armene og innsiden av lårene sine. På armene var det små arr formet som små streker, tre og tre ved siden av hverandre. På lårene hadde ikke armene noen mønster.

4.3 Samlivets betydning og mannsdominans

Susan fortalte at under initieringen lærer jenta hvordan hun skal oppføre seg i et ekteskap og hvordan hun skal tilfredsstille en mann seksuelt. Will; "The girl teach that the waist have to be flexible. She also have to be able to twist like a snake." Grunnen til dette er at jenta skal bli en god sengepartner for sin mann. Will sa og at jenta lærer å være sky og ikke se direkte på en mann. Jenta lærer hvilke kvaliteter en mann ser etter hos en kvinne. Will sa at de klargjøres for ekteskap og for en mann. På spørsmål om hva som er meningen med initiering av jenter svarte Susan at jenta må fortelles at hun må gjøre alt hun kan for å beholde mannen sin. Hun mente at dette var på en måte bra fordi jenta fikk kunnskap, men også svært utfordrende da mennene på en måte oppfordres til å ha en egoistisk måte å se ekteskap på.

Mary sa at jenta blir fortalt at hun ikke skal jakte på menn, men at mannen må betale før han kan få jenta og jenta må være konsekvent når det gjelder dette. Jenta lærer seg å være ansvarlig og å avstå fra samleie. Hun mente at det var viktig å lære dette på et tidlig tidspunkt

slik at jentene er forberedt på det som kommer til å skje hvis guttene begynner å legge press på jentene. Det hender jenter blir bortført til ekteskap, og hvis dette skulle skje uten at jenta har lært noe om hva som venter henne i voksenlivet vil hun ikke kunne gå inn i ekteskapet som en anstendig kvinne. Hun må derfor lære hva som kreves av en anstendig kvinne. Det er viktig å gi jentene grunnleggende kunnskap. Det betyr ikke at de skal bruke det de lærer med en gang.

Mary mente at meningen er å gi relevant informasjon i forhold til familieplanlegging, og at det som ikke er logisk og kan forstås ut fra egne erfaringer læres.

Både Susan og Will mente at det du har lært ønsker du å praktisere, noe Susan også har fått inntrykk av i forbindelse med jobben som veilednings- og rådgivningslærer. Will mente også at mye av kunnskapen ikke egnet seg for tenåringer. Som han sa: "The contents of what being taught must be checked. They should not be taught how to be shy, pull their labia or please a man." Han mener det er en stor utfordring at jenta ikke lærer om sikkert samleie. Dette gjør jenta sårbar. De burde lære jenta at hun må avstå fra samleie, men hvis hun likevel velger å praktisere sex finnes det måter å beskytte seg på. På denne måten lærer ikke jentene at mann og kvinne er likeverdige partnere med samme ansvar.

Will ga et eksempel på hvordan symbol ble brukt i læring. En hage symboliserer kvinnen. Mannen planter sine frø i hagen sin, og slik får han barn. Altså; både kona og barna tilhører mannen. Hvis kvinnen forlater mannen skal ungene være igjen hos mannen siden han eier de. Noen steder i Zambia er dette fortsatt en måte å se kvinnen på. Mann og kvinne er ikke likestilt.

Susan mente at skole og utdanning ender opp med å lide på grunn av innvirkningen initieringen har på jenta og at man kunne se det ut ifra prosentandelen av jenter og gutter som fortsetter i de høyere klassetrinnene. I fjor hadde skolen Susan jobber på 12 graviditeter som førte til at jentene måtte slutte på skolen. Jentene var mellom 14 og 16 år gamle. Susan mente at tre av fem jenter som går gjennom slike initieringsriter blir gravide. Hun kunne ikke dokumentere at de jentene som ble gravide i løpet av skoleåret i fjor hadde gått gjennom initiering, men hun mente at det er en sammenheng mellom initiering og tidlig graviditet. Om man blir gravid i løpet av skolesemesteret kan man komme tilbake på skolen etter svangerskapet. Susan sa at mange jenter ikke kom tilbake til skolen og mente at det var flere grunner til dette; blant annet fordi jentene frykter å bli stigmatisert siden de må tilbake på samme skole. Det er ofte få skoler på landsbygda og langt til en alternativ skole. Susan mente

og at konsentrasjonen blir påvirket når du har et barn, og da ofte et hus og mann å ta vare på. Hun mente og at fattigdom er en faktor i forhold til dette. På grunn av begrensede ressurser prioriteres guttene da de mest sannsynlig kan forsørge familien sin seinere når de har fått seg en utdanning. Som Susan sa: "They will marry away the girls anyway.". Derfor mente Susan at den største utfordringen med initieringen er at kunnskapen ikke er alderstilpasset.

I tillegg trakk Susan frem at det moralske aspektet blir utfordret. Hun mente at jenta blir korrupt i forhold til at det hun lærer er det riktige og beste. Hun mente at jenta får feil kunnskap siden hun lærer den "gamle" måten å leve på; som for eksempel når en mann kjefter eller slår skal man som kvinne tie. Hun sa at kvinner blir misbrukt eller drept fordi de er lært opp til å tie. Susan mente at å lære opp kvinnene til å ikke si imot eller fortelle hva som skjer i hjemmet til andre gjør at mannen blir egoistisk. De kan bruke det som en unnskyldning for ikke å respektere kvinnen.

Mary mente at den største utfordringen med initieringen var hvis en jente ikke hadde forlenget kjønnsleppene sine, for da måtte de gjøre det i løpet av initieringen. Mary sa at det ikke var bra å måtte gjøre dette i løpet av en så kort tidsperiode da det kan føre til mye smerte for jenta. De prøver først å forlenge de på tradisjonelt vis med urte medisin og ritualer, men om dette ikke går må de dras.

Will mente og at det er en stor utfordring at ritualer som påfører jenta smerte benyttes under initieringen. Han refererte spesielt til tatoveringene på armer, mage og korsrygg. Han trakk frem det samme som Susan nevnte med at opplæringen av jenta gjøres på en slik måte at det skal komme mannen til gode.

5.0 Drøfting

I drøftingen kommer jeg til å belyse empirien med teorien jeg har presentert. De uformelle samtalene jeg har hatt i løpet av mitt opphold i Zambia kommer også til å påvirke drøftingen. Jeg har valgt å tematisere drøftingen på samme måte som empirien.

5.1 Kultur, verdier og normer

Med utgangspunkt i Inglehart og Baker (2012) sin studie om verdier, holdninger og oppfatninger samt mine egne erfaringer fra Zambia vil jeg prøve å belyse hvordan kulturen spiller en rolle for jentenes påvirkning i forhold til initieringen. Ut ifra Inglehart og Baker (2012) kan det se ut som at Zambia er et tradisjonelt samfunn der overlevelsedimensjonen også er gjeldende. Noen av de rådende verdiene og normene omhandler da familien og at det

skal vises stor respekt for autoriteter. Det kan tenkes at siden overlevelses- dimensjonen er gjeldene så kan kulturelle endringer oppleves truende og det kan bidra til å holde på de tradisjonelle kjønnsrollene. Inglehart og Baker (2012) mener og at kulturelle og tradisjonelle verdier er utholdende til tross for globalisering og store kulturelle endringer, og dette kan være et bidrag til at initieringen holdes ved like i Zambia, noen steder mer tradisjonelt enn andre. Initieringen kan på denne måten være med på å holde på den zambiske kulturen.

Jeg vil og dra en parallell til Ubuntu der også den utvidede familien er viktig og respekten for eldre står sentralt i dette livssynet (Shutte, 2001). Det kan se ut som at siden familie er så viktig i Zambia kan det store fokuset på familielivet og kunnskap som sex i initieringen virke naturlig. På grunnlag av den store betydningen familie har i Zambia og respekten man har for eldre kan dette føre til en lojalitetskonflikt for barna. Selv om de får vestlig påvirkning og ønsker å stille spørsmål om initieringen kan det tenkes at barna ikke gjør dette på grunn av den kulturelle ballasten de allerede har.

Eksempel på at verdier og normer endres i Zambia kan vi se ut ifra sekulariseringen av samfunnet de siste årene; for eksempel den kulturelle oppløsningen eller kampen mot diskriminering av kvinner (Schiefløe, 2011 og Skard, 2001). Jeg tror dette har påvirket innholdet i initieringen av jenter, og samtlige informanter kan bekrefte dette. Informantene mener at initieringsritene er i endring på grunn av modernisering av samfunnet og vestlig påvirkning. Noen jenter går gjennom deler av initieringsritualene på kveldstid over en bestemt periode, andre får en initiering som varer en uke, mens noen mødre velger å lære opp døtrene sine selv da de kjenner de best og vil vite hva jentene blir fortalt. Det er vanlig at en zambisk kvinne som skal gifte seg må igjennom en periode før giftemålet der mye av det som ble lært under initieringen repeteres. I dag velger mange å vente med kunnskapen som går direkte på samleie og hvordan behandle en mann til jenta skal gifte seg. De viser ikke frem jenta i en avsluttende seremoni lengre for å unngå at jenta blir utnyttet i etterkant, de fjerner noen ritualer som ikke er relevante i dagens samfunn og for jentas fremtid, og tillegger andre. Chama (2013) mener og, ut ifra sin konklusjon, at dette er viktige endringer for at jenta ikke skal bli påvirket negativt i fremtiden.

Etter min mening er det bra at disse endringene skjer i et høyere tempo nå enn tidligere slik at ritualer som kan føre til negativ innvirkning på jenta i senere i livet blir fjernet fra initieringen (Schiefløe, 2011). Det kan og være at de unge er med på å forskynde denne prosessen da importerte kulturelementer kan virke forlokkende på unge mennesker og generelle kulturtrekk

forvires på grunn av denne påvirkningen (Schiefloe, 2011). Schiefloe (2011) skriver og at denne prosessen skjer saktere i rurale strøk, noe samtlige informanter også kunne bekrefte. Will sa i intervjuet at det var viktig at initieringen i forskjellige stammer og landsbyer måtte følges opp slik at de ikke kan være til skade for jenta. Dette er en viktig oppgave i hans jobb som veileder for landsbyhøvdningene.

Likevel er det, som informantene sier, viktig å bevare kulturen i et samfunn, og initieringen er en viktig del av den. De unge lærer om sin egen kultur, og det kan hjelpe de med voksenlivets utfordringer og til å ikke miste fotfestet i en mer og mer globalisert verden. Informantene mener at verdiene burde føres videre; de hjelper deg til å vite hvem du er, hvem du tilhører og hva du står for (Schiefloe, 2011). Alle informantene bekrefter at initieringen er en viktig del av kulturen i Zambia, og Mary mente at det var med å identifisere zambiere.

5.2 Tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning

Initieringsritene er en del av den tradisjonelle utdanningen i Zambia (Carmody, 2004), og i følge Lundgren (1979) må tradisjonell kunnskap som skal føres videre og bidra til å skape samhørighet og identitet være i et system, og gjerne et system som inkluderer de unge.

Initieringen er et slikt system. Det kan tenkes at dette kan være noe av grunnen til at tradisjonen med initiering opprettholdes.

I følge Schiefloe (2011) kan vårt virkelighetsbilde være basert på tolkninger som andre har presentert for oss som faktaopplysninger. Kunnskapen som jenta får fra nacimbusa overføres via symboler og ordtak, og må derfor tolkes av mottakeren. Susan og Will mente at dette førte til misforståelser, som ved eksempelet med jenta som ikke måtte sitte på den brente stokken. De stilte også spørsmål til det kunnskapsgrunnlaget nacimbusa hadde da kunnskapen som formidles til jenta er erfarings basert, enten fra nacimbusa eller fra en av de andre respekterte kvinnene som deltar. Her er det og kilde til feilinformasjon som jenta kan ta til seg og ta med seg videre i livet.

Jeg vil også trekke parallell til Freire (2002) sin teori om ”bank”- undervisning. Jenta som initieres skal ikke motsi nacimbusa. Tradisjonelt sett skulle jenta verken snakke eller se nacimbusa (eller noen av de andre kvinnene som deltok) i øynene under initieringen. Jenta får da ikke spurt noe spørsmål og må sitte og ta til seg og memorere kunnskap om tema hun ikke kan noe om fra før. Det kan tenkes at dette kan føre til at jenta både kan misforstå de symbolene og ordtakene som blir presentert for henne, samt at hun kan føle seg undertrykt da hun ikke får ta noe del i egen læring. Med tanke på at man i Zambia lever i et tradisjonelt

samfunn med Ubuntu som grunnleggende livssyn, er nok sjansen for at en ung jente ikke tør å stå imot læremetodene eller innholdet stor (Freire, 2002). I tillegg vil jeg påstå at Zambia er en høykontekstkultur så kommunikasjonen er i utgangspunktet heller ikke tydelig og direkte. Jeg tror at denne læring ved symboler og ordtak derfor kan bidra til misforståelser som igjen påvirker jenta sitt liv. Susan og Will har samme tanker rundt læring via symboler og ordtak.

5.3 Samlivets betydning og mannsdominans

Som nevnt tidligere kan både Inglehart og Baker (2012) og Ubuntu underbygge at familien står sterkt i det zambiske samfunnet. Dette gjenspeiler seg tydelig i initieringen av jenter. I følge både Rasing (2001) og informantene omhandler mye av initieringen om kvinnens plass i samfunnet, i hjemmet og på soverommet. De lærer hva som forventes av de som kvinne og hvilke kvaliteter en mann ser etter hos en kommende kone. Will uttrykte det som at jenta klargjøres for ekteskap og for en mann, og hun lærer i detalj hvordan hun skal tilfredsstille en mann. Både Susan og Will mente at dette ikke er alderstilpasset kunnskap. Mary der imot, som er nacimbusa, mente at det var viktig at jentene var forberedt på det som kom til å skje og at kunnskapen ikke skulle benyttes før ekteskapet. Det kan se ut som at Mary ikke ser de samme utfordringene som Susan og Will ser. Både Susan og Will mente at det som unge lærer ønsker de å praktisere og teste ut, og at det derfor er umoralsk å lære jenta dette.

De mange tenåringsgraviditetene kan jo tyde på at de unge praktiserer det de har lært, og Susan mente at det var en sammenheng mellom de tidlige graviditetene og initieringen. Hvis initieringen bidrar til at unge er mer seksuelt aktive og antall tenåringsgraviditeter øker på grunn av initieringen, påvirker det jentenes liv senere. Chama (2013) skrev at fokuset ble heller rettet mot på familielivet, enn på skole og utdanning.

Hvis nacimbusa derimot klarer å formidle kunnskapen slik at jentene forstår hvilke utfordringer en tidlig graviditet eller STI er så er det kanskje bra at jentene får denne kunnskapen slik at de er best mulig rustet til voksenlivet. Kunnskap om kulturelle koder er viktig for å være en del av samfunnet, og om ikke jenta tilegner seg denne kunnskapen kan hun få utfordringer med å tilpasse seg samfunnet og dette kan påvirke henne.

I følge Mary lærer jenta at hun skal være ansvarlig og avstå fra samleie. Om denne oppfordringen blir fulgt av jenta kan det beskytte henne mot hendelser som kan påvirke fremtiden hennes; som tidlig graviditet og ekteskap for eksempel. Det kan likevel tyde på at jenta ønsker å praktisere den nye kunnskapen siden både Will og Susan legger vekt på dette i sine intervjuer. Dette kan underbygges med Chama (2013) sin undersøkelse der hun bekrefter

det samme. Sjansen for å bli tidligere gravid og/ eller gift øker hvis man praktiserer sex. Skard (2001) skrev at det kan få fysiske konsekvenser å bli gravid når man er i tenårene; komplikasjoner i forbindelse med svangerskapet eller fødselen. Jeg vil i tillegg til det nevne den psykiske belastningen dette kan føre med seg. Susan nevnte at det kunne være utfordrende å komme tilbake til skolen etter et svangerskap blant annet fordi hun var redd for å føle seg stigmatisert. Dette kan da bidra til at selv om jenta har tilbudet om å fortsette på skole velger hun å ikke gjøre det og derfor ikke gjennomfører noen utdanning. Dette vil i så fall påvirke jenta senere i livet.

Informantene nevner at mangelen på opplæring i sikkert samleie gjør jenta sårbar. Hun får ikke den kunnskapen hun trenger for å kunne beskytte seg mot sykdommer og tidlig graviditet. Mary sa at jenta får relevant informasjon i forhold til familieplanlegging, men i følge Skard (1995) var det i 2005 bare 16% av afrikanske par som praktiserte moderne familieplanlegging. Siden statistikken med tidlig graviditet fortsatt er høy i følge Skard (2001) kan dette være en indikator på at det fortsatt er utfordringer med familieplanlegging. Når Skard (2001) og skriver at «barnløshet anses som en katastrofe» er det vel en overhengende sjanse for at dette er et av de kulturelle trekkene som kan ta lang tid å endre (Skard, 2001, s. 78).

Zambia har vært et mannsdominert samfunn lenge, og som både Skard (2001) og Carmody (2004) beskriver de har hatt utfordringer med å få likestilling på dagsorden. Informantene bekrefter at en stor del av initieringsritene tar utgangspunkt i hva en kvinne skal gjøre for å beholde sin mann. Både i dansen der jenta skal lære å tilfredsstille mannen, samt i ordtak som at kvinnen er som en hage og den eies av mannen, ser vi at kjønnene er rangert. Mannen er rangert over kvinnen. Både Susan og Will mener at fokuset på mannens velvære gjør det enkelt for mannen å tenke egoistisk i forhold til kvinnen. En jente blir lært opp under initieringen at man skal respektere mannen og stelle godt for han, og på den måten rangeres jenta under gutten allerede i veldig ung alder. Jeg vil påstå at det skjer enda tidligere siden jenta ofte får mye huslige plikter som gutten slipper (Skard, 2001). På en annen side får jenta mye kunnskap i løpet av initieringen som kunne vært krevende for henne å skaffe selv. Jeg føler at jenta blir på må en måte overlegen med hensyn til kunnskap i forhold til gutten. Jeg vil tro at dette kan styrke jentas selvtillit og gjøre henne tryggere i møte med en del utfordringer hun kan støte på. Mary fortalte at i Zambia kan det fortsatt forekomme at jenta blir bortført til ekteskap. Hvis dette gjøres i tidlig alder og jenta er initiert vil hun ha en del

kunnskap om puberteten, kultur og hva som forventes av henne som kvinne. Jeg tror dette kan gjøre denne opplevelsen litt mindre skremmende.

Jeg vil og trekke fram utfordringene med de ritualene som går på å prestere fysisk; som danse eller gjøre seksuelle bevegelser. Samt måtene de disiplinerer og straffer jenta. Både slagene, klypingen og tatoveringene er smertefulle. Når jenter kan komme ut fra initiering i sjokk på grunn av påkjennelsene i løpet av prosessen kan det godt være at disse påkjennelsene kan påvirke jenta resten av livet. Og om hun er kløpet eller tatovert har hun minner for livet etter initieringen, og ikke nødvendigvis minner som omhandlet trygghet (Freire, 2002).

Schiefloe (2001) bekrefter at overgangsritualer fra en fase i livet til en annen, som for eksempel fra barn til voksen, er vanlig i de fleste land. Initieringen av jenter i Zambia er et slikt overgangsrituale som skal, i følge informantene, gi jenta kunnskap om endringer som skjer med oss i tenårene, hvem vi er og hvilke ressurser vi innehar. Jenta skal og lære om sin egen kultur, hvordan respektere eldre, være en god samfunnsborger, hvilke verdier og normer som må følges for å kunne være et fullstendig medlem av samfunnet (Schiefloe, 2001).

Rasing (2001), samt alle informantene bekrefter at det skal skje en endring hos jenta i løpet av initieringen. Det hun lærer i løpet av initieringen skal hun kunne få nytte av seinere i livet. Min tolkning av dette er at det er meningen at initieringen skal påvirke jenta i fremtiden. Den kunnskapen hun får kan gi henne trygghet; hun får en forståelse av hvordan samfunnet hun lever i fungerer.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på hvilken påvirkning initieringen kan ha på zambiske jenter senere i livet. For å belyse dette har jeg tatt utgangspunkt i temaene kultur, verdier og normer, tradisjonell utdanning og virkelighetstolkning, samt samlivets betydning og mannsdominans.

Ut ifra min drøfting mener jeg at en jente som går gjennom en initiering på den tradisjonelle måten, noe som fortsatt forekommer i større eller mindre grad i Zambia, kan bli påvirket av dette senere i livet. Hun får mye kunnskap som kan være nyttig og hjelpe henne i det voksne livet; både om kulturen og samfunnet hun er en del av og hvordan hun på en god måte kan ta vare på seg selv og andre.

Jeg tror og at hun kan få med seg noe kunnskap og opplevelser som kan påvirke henne på en mindre bra måte senere livet. Metodene som benyttes for å gi jenta kunnskap kan føre til misforståelser, undertrykkelse og fysiske men som jenta må ta med seg resten av livet. Om jenta velger å bruke kunnskapen hun har lært, og som kan oppfattes som lite alderstilpasset, kan det få konsekvenser for henne senere. Det kan for eksempel føre til tidlig graviditet og ekteskap og utfordringer med å gjennomføre utdanning.

Det ser ut til at kulturen er i endring av flere årsaker og dette vil jeg påstå er positivt. Jeg føler at viktigheten av å bevare kulturen har farget oppgaven gjennom historie og informantenes innspill, men og at endringene som skjer støttes både gjennom teorien og informantene.

7.0 Litteraturliste

- Bergersen, A. (2010). Hvordan kan en ut i fra vestlig sosial og politisk teori forstå normer som gjelder for felleskap som bruker begrepet "Ubuntu"? UiB/HISF: Upublisert vitenskapsteoretisk fagtekst
- Bråten, I. (red.) (2002). Læring i sosialt, kognitivt og sosial- kognitivt perspektiv. Oslo: Cappelen Forlag AS
- Carmody, B. (2004). The evolution of education in Zambia. Lusaka: Bookworld Publishers
- Chama, G. (2013). The impact of initiation ceremony on women in Western Province of Zambia. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing
- Dahl, Ø. (2011). Møter mellom mennesker- interkulturell kommunikasjon. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Dalland, O. (2007). Metode og oppgaveskriving for studenter. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Freire, P. (2002). De undertryktes pedagogikk. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Inglehart, R. & Baker, W. (2012, 2. august). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/2657288>
- Jareg, K. & Pettersen, Z. (2006). Tolk og tolkebruker- to sider av samme sak. Bergen: Bokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Johannesen, A., Tufte, P.-A. & Christoffersen, L. (2010). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Oslo: Abstrakt Forlag AS
- Rasing, T. (2001). The bush burnt, the stones remain: Female initiation rites in urban Zambia. Münster: Lit verlag
- Schiefloe, P.- M. (2011). Mennesker og samfunn- innføring i sosiologisk forståelse. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Shutte, A. (2001). Ubuntu- An ethic for a new South Africa. Pietermaritzburg: Cluster Publications

Skard, T (1995). Kvinneperspektivet. I Stenseth, N.- C., Paulsen, K. & Karlsen, R. (red.), Afrika- natur, samfunn og bistand. (s. 561- 575). Oslo: Ad Notam Gyldendal

Skard, T. (2001). Mødrenes kontinent. Blant jentebruder, helbredere og barnesoldater i Vest- og Sentral- Afrika. Oslo: Pax Forlag

Tjora, A. (2011). Kvalitative forskningsmetoder i praksis. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS